

Studier Kritiker och Notiser.

Literär Tidning.

N° 34.

Lördagen den 11 November

1843.

Fältmarskalken Toll och DelaGardieska Arkivet.

Wid ett temmeligen hastigt genomläsande af DelaGardieska Arkivets 14de, 19:de och 20:de delar har jag funnit några anteckningar af H. E. Grefwe Jacob DelaGardie och af Arkivets Utgifware rörande Fältmarskalken Toll, hvilka påfalla rättelser och upplysningar, begge i ändamål att frigöra Tolls minne från den flugga, hwarmed uttrycken eller affigten synas vilja betäcka några af den frejdade mannens offentliga handlingar.

"När man, säger Utgifwaren, XIV delen pag. 249, ser en makt, omgärdad af Secrete och Secretissime utskott, kunna störstas snart sagdt af en Avanturier, som förtörnats öfwer en affättning från ett obetydligt embete, så synes man böra betänka sig, förrän man söker vinna förmycket för att förlora allt." Såsom historisk moral-princip saknar denna nödig fullständighet, ty det var icke individen Toll, såsom sådan, utan såsom målsman för nationens majoritet, som, i öfverensstämmelse med denna oförderfwade majoritets vilja, och understödd af densamma, förmådde att störta mångväldet, med des sednare historiskt uppdagade styggelser. Individen har troligen känt bitterheten af att, utan lagligt skäl, förlora en tjänst, hvilken, ehuru obetydelig, dock bidrog till den medellöse innehafwarens uppehälle, jemte det den skänkte honom sysselsättning i instämmande med hans smak. Det är således sannolikt, att enskilt förtryksamhet öfwer den orättwisa affättningen gifwit näring åt T:s öfvertygelse om styrelsefättets oduglighet; men epithetet avanturier passar icke in på T., enligt insändarens sätt att tolka detta ord, icke ens med des mildrande föregångare "snart sagdt." — Uttrycket må stå för utgifwarens räkning, som torde känna sig rättwisligen uppmärad att förklara eller rätta detta förhastade omdöme.

I XIX:de delen, pag. 245, yttrar H. E. Delagardie uti bref till Brodern Axel D.: "men då jag alltid i Lund hört Herrarne med en extravagant glädje om-tala etc. etc." och i noten förklarar, att dessa Herrar varit "Officerskaran kring Toll." Denne General-Befälhafware wistades med sitt högkvarter i Lund wid utbrottet af 1809 års revolution, och Staben utgjordes icke af någon skara, utan af 4 Adjutanter, 1 fältmättnings-Officer och 1 Officer på Stabswakt. Extravagant glädje af politisk färg i anledning af händelserna hördes icke i Fältmarskalkens närhet och nådde helt wißt icke hans öra, emedan han då ofelbart hade strängt tillbakawisat eller bestraffat sådana yttranden. Sjelf lydig undersåte fordrade han lika lydnad för Öfwerheten hos andra, icke af kärlek till f. d. Konungen, utan till Konungadömet i honom; och mot Fältmarskalk Toll, eller under des Befäl, wågade ingen yttra något, som war stridande mot undersåtlig eller militäris lydnad. Den extravaganta glädjen kan möjeligen wisats eller hörts, under förtroliga samtal med brodern och med demes swäger, Barnekow, hvilka begge woro tjenstgörande Öfwer-Adjutanter hos T.

XX delen pag. 185—188, och tillägget pag. 274. Sedan H. E. Gr. DelaGardies anteckningar nu uppdagat, att illwilja och afund werkeligen lyckats kasta flugga öfwer Fältmarskalk Tolls redlighet och rubba d. w. H. K. H. Kronprinsens förtroende till denne owanlige embetsman under de upproriska folkrorelserna i Skåne 1811 ända derhän, att T. mistänktes att hafwa, om icke tillställt, åtminstone underblåst upproret genom utspridande af ryktet, att f. d. Konungen stolat wid Skånska kusterna på en Engelsk Fregatt wilja inwänta utgången, för att deraf draga fördel, så finner den rättwinnige med tillfredsställelse, dels att H. E. DelaGardie med ädel värma bekämpat en sådan orättwisa, dels att utgifwaren, af kärlek för sanningen,

fökt framlägga i dagen facta och sannolikheter, hvilka göra misstanken till orimlighet. Insändaren anser sig vara skyldig Fältm. Tolls minne några anmärknin- gar, hvilka i ena eller andra afseendet påfallas såsom rättelse eller upplysning. H. C. DelaG. säger sig nemligen hafwa wid sin själs saltighet försäkrat den höge person, hwilken yttrade denna obewista misstanka, att T. icke skulle afwetat bondupproret förr än efter Klågerupsaffären, hwilken egentligen slöt och krossade bondupproret i Skåne. Detta är antingen en mis- skrifning eller ett stort misstag. Uppträdet på Rings- torps backe, wid Helsingborg, hade redan wäckt Fältm. Tolls alswarliga uppmärksamhet; och då fort derefter Landshöfding Grefwe Rosen med courier inberättade bonddrängarnes wid Ystad trottsiga och hotande bete- ende emot honom, begaf sig Fältm. Toll skyndsamligen dit, för att följa rörelserna och träffa nödiga mi- litär-åtgärder till ordningens återställande. I Ystad wistades Fältm. nära en månad, innan bondupproret upplöstes och definitivt svingrades genom wapenmagt wid Klågerup. T. hade sålunda länge afwetat och med sin uppmärksamhet följt upproret, samt låtit ar- restera en mängd personer i häraderne kring Ystad, då Klågerupsaffären inträffade. Det war wid den tiden ingen hemlighet, att samma illwilja och afund welat finna ett ytterligare bewis på Tolls opålitlighet deruti, att ordena om den militärstyrkas utmarcherande från Malmö, som gif att möta de upproriske wid Klåge- rup, icke hade emanerat från honom. Man hade icke funnit mödan wärdt att beräkna tid och afstånd: rap- porterna om rörelserna kring Malmö kommo först till Landshöfdingen från Kronobetjeningen, innan de der- ifrån kunde sändas till Fältmarskalk Toll i Ystad, hwil- ken ställt Garnisonerna i Länet till Landshöfdingens disposition wid påkommande behof. Det kloka beslutet om frigsfolks utsändande mot de upproriske kunde så- ledes fattas och utföras, innan Toll emottagit rappor- ten, eller åtminstone innan de order han i anledning deraf utfärdade hunno till Malmö.

Beschaffenheten af dessa order, som afgingo med den återwändande courieren till Malmö och woro stäl- lade till högste Militär-Befälhafwaren derstädes, Ge- neral-Majoren Grefwe H. Mörner, kan Insänd. na- turligtwis icke efter så många år bestämmt uppgifwa; men Fältmarskalk Toll dagtingade aldrig med sjelfs- wäldet. De order och instruktioner han utfärdade för trupperne i och omkring Ystad wittna derom, och man bör wäl då, med stor moralisk wisshet, kunna an-

taga, att ordena till General Mörner woro författa- de i samma anda. Fältmarskalk Toll skydde med owilja de krokiga och mörka biwägar, på hvilka det lumpna och sega förtalet söker gunst och lycka, och bewär- digade aldrig detsamma med wederslägning så länge det gömde sig innanför slutet visir. Wederslägning- gin låg dock nära till hands uti General-Befällets hand- lingar, om man welat infordra en sådan upplysning; och det hade varit ädelt af den, som för Klågerups- affären förtjente ett gult band, att å hög ort undan- rödja den grundlösa misstanken mot T. med framläg- gandet af hans order. Såsom ett annat och större bewis på Tolls kraftiga högsinhet må anföras, att han under 29 år, eller från 1788 till des dödd 1817, uppburit Nationens och Individens förebräelser att haf- wa varit upphof till Finska kriget, och försmädde att affkudda sig denna misstanka genom framläggandet af protokollet på Haga 1788, hwilket fullkomligen rättfärdi- gar både T. och den andra tillkallade Ledamoten, Baron Muuth, för en sådan förebräelse. Protokollet fanns i Tolls enskilda förwar. Det har en större historisk märk- wärdighet än utgifwaren af Delagardiska arkivet til- lägger det, och torde snart få en förtjent offentlighet.

XX Delen pag. 274. 1808—1809 årens händelser.

Utgifwaren söker wägleda sig och kommande häf- datednare till sanningen wid beswarandet af frågan, hwarföre det förenade Franska och Danska anfallet på Skåne icke utfördes, då den starka isbryggan wintren emellan 1808—1809 dertill erbjöd ett så ypperligt till- fälle, genom gifningar och förmodanden, grundade dels på den förutsättning, att Kessar Napoleon icke med all- war welat anfallet mot Sverige i annor affigt än att förena de Tine Nordiska Rikenas krona på Fredrik VI:tes hufwud, samt i denna magt winna en lättstyrd motwigt mot Ryssland, dels på Fältmarskalk Tolls sluga syndighet att i enskilt wäg låta Danske Konun- gen förstå, att anfallet på Skåne skulle förstöra de sympathier som Konungen eljest kunde påräkna i lan- det, hwarigenom T. erhållit wisshet, att ingen land- stigning skulle ske i Skåne och således intet landtwärn behöfwas.

Begagnom först de historiska källorne, innan gif- ningarnes wägade omäteliga fält beträdes. Tilfiterfre- dens hemliga, men sedermera kända, artiklar låra icke röja någon affigt hos de då kämpande stora magter, Frankrike, Preussen och Ryssland, att bibehålla Swe- rige ofstyckadt. Skulle Napoleons politik kunnat på 2:ne år, eller från 1807 till 1809, så hufwudsakligen för-

ändras, att han nu 1809 wille förstöra hwad han 1807 godkänt? Detta är söga troligt. Landstigningen i Skåne uteblef derföre, att Napoleon befallde från Paris sin Marskalk att ändra dispositionen till öfvergången och ställa Spaniska Auxiliär-Corpsen i främsta linien, och icke i andra. Denna Corps skulle således frammskjutas och antaga de tillbakagående Franska truppernes positioner, hwilket förorsakade tidsutdrägt. Under dessa contramarcher förlorades det gynnande ögonblicket; stormen bröt isen och Engelska linie-skeppen inträngde i Västerne, affsuro communicationslinierna för de antågande trupperna, och understödde slutligen Spaniska Corpsens, under Markis la Romanas befäl, affall och hemsfärd. Detta afgörande hinder för landstigningen är ett factum, som fullständigt förklarar des uteblifwande. — Hwad Fältmarskalk Tolls lugna sömn under de critiska nätterna angår, så kan möjligen hans noga bekantskap med stormarne i Nord-sjön och deras hastiga werkan på isen i sundet ingifwit detta lugn i förening med förtroende till underlydandes redliga och kraftiga medwerkan till försvar i händelse af behof, men ytterst en hos Toll inneboende tytt och innerlig förtrostan på Guds beskydd öfwer hans älskade fädernesland.

Lika enkelt låter Fältmarsk. Tolls sätt att anwända Skånska Landtwärnet under 1808—1809 årens krig mot Danmark förklara sig ur militärist och economist synpunkt.

Ur den militäristiska, emedan den af Konungen förefrisna operationsplanen för Södra Arméen war bestämdt defensist, och

Ur den economiska, emedan alla behofwen af beklädnad, penningar till aflöning m. m. d. saknades och måste nödtorftigen samlas genom tiggande hos landets, af inqvarteringar, durchmarcher och krigsgård nog tryckta innewånare, hwarföre Toll nödgades att emot bättre wetande hemförlofwa såwäl åtskilliga linietruppar som landtwärn, hwilka trupperas medwerkan i förswaret eljest warit högst behöflig.

Den underlydande Brigadchefen, framl. H. E. Delagardie, hade en annan eller offensif operationsplan: Han wille nemligen med Skånska Landtwärnet gå öfwer till Seland och byggde förhoppningen om framgång på Landtwärnets entusiasm. Det synes af anteckningarne, att H. E. sött i enskilt wäg hos Konungen utverka en sådan befallning, ehuru förgäwes. Fältmarskalk Toll afwisade Brigadchefens framställningar härom temligen alfwarsamt på grund af

sina instruktioner. Andra grunder för afwisandet, t. ex. följande, kunde tilläfwentyras hafwa blifwit wid tillfället anförde. Man kan lätt och snart bilda den Swenske bonden till god och pålitelig Soldat, när det handlar om att förswara fäderneslandet, eller måhända äfwen då fråga är att återtaga orättwist frantagna provinser; men att utföra ett anfallskrig utom Sweriges gränser med Landtwärn i främsta och med den swaga reserv af reguliera trupper, som utgjorde Södra Arméen, i andra eller tredje linien, förutsatt att alla dessa trupper warit fullt utrustade, måste wara alltför mycket wädligt, ja oförsvarligt; vidare; man må underhålla och bewara entusiasmen hos Landtwärnet, så att det må wara att påräkna och wisa sig i fridslystnad, när larmsignalerna falla det att möta fienden wid stranden o. s. w.

H. E. Delagardies anteckningar finnas många bewis på krigskassans medellöshet och huru ständigt enskilda personers hjälpsamma bidrag måste tillitas för krigsmateriels anskaffande. För sin del wille Fältmarskalk Toll äfwen bidraga till minskning i de dryga utgifterna och uppbar derföre ingen fältslöning för sig hela den tid som krigsrörelserna i Skåne under des befäl fortforo. Med wälgörarens och fosterfadrens rätt fordrade han en lika uppoffring af 2:ne des i egenkap af Stabs-Adjutanter kommenderade brorsöner; lika som han under de många år han fört Generalbefälet i Skåne aldrig uppbar annan eller högre lön än Regementschefs lönen. General-Gouvernören och Gouvernements-Sekreteraren tjenade Staten gratis. Af brefwerlingen med H. E. Delagardie synes, att Fältmarskalk Toll desutom disponerade ett års ränta af ett kapital, som han hade att fordra af Grefwen, till beklädnadshjelp åt Landtwärnet, och insändaren kan på heder och samwete försäkra, att Fältmarskalk Toll på eget namn upplante af Majoren Grefwe C. Dücker på Ellinge en större summa penningar för Arméens behof, då Grefwen icke wille godkänna någon annan säkerhet. Huruwida krigskassan, eller Fältmarskalken, infriade dennes skuldsedel till Grefwe Dücker, det känner icke insändaren; men det är bekant, att Kammar-Rätten aldrig gör anmärkning mot icke uttagen fältslöning, icke eller mot gåfwor till fältskassan, då hon deraf är i behof. Således emottogos uppoffringarne och böffördes kanske blott i räffningar, icke i häfderne, der likwäl en sådan fosterländsk oegennytta torde förtjena ett rum. Det är för att rädda minnet af dessa Fältmarskalk Tolls patriotiska

uppoffringar från fullkomlig glömska, som insändaren tecknat dessa drag, dicerade af den mest ofskrymtade wördnad för den ädle mannens owanliga egenheter.

Slutligen kan insändaren icke underlåta att anmärka såsom en glömska af utgifwaren, att han icke lemnat rum bland fassimilerna åt den siste General-Gouvernörens, Fältmarskalk Tolls namn. Skulle möjligen brist på utrymme funnat wälla utslutandet, så wore den tankan kanske icke förmäten, att något annat af de der införda namnen funnat wisa för Fältmarsken Grefwe Tolls.

Lund i Oktober 1843.

N. Toll.

I anledning af Hr Ignells *Replik* i N:o 29 af *Studier, Kritiker och Notiser*.

Något annorledes än jag wäntat det har Hr Ignell tagit till orda i anledning af hwad jag anført angående hans Granskning af den evangelist-lutherska trosbekännelsens förnämsta lärostycken. Afstikande en sats i min artikel har han af den framtvingat eller framlockat en mening, som icke är min, med wälta- lighet wedderlagt denna, och efter detta lätt werkstäl- da arbete ansett saken vara afgjord. Jag är ännu af en annan mening.

Den sats som Hr Ignell wedderlägger är föl- jande. "Sådan som Ryrkans bestående lära en gång blifwit of gifwen, sådan må den af of äras, så widt som Kristus af of äras. Wi kunna icke om- göra den." I denna sats, liksom ofwerallt, kan ordet *lära* tagas antingen organiskt såsom en helhet, såsom något lefwande, såsom något från ett med lifskraft utrustadt frö uppspiradt och utweckladt, eller anorga- niskt, abstract, såsom ett aggregat af delar, såsom en sammangyttring af atomer, hwilka blott till- fälligtwis hafwa den ena eller andra platsen i det hela, och alltså kunna förändras och fränstillas, utan att det hela synnerligen deraf lider. I hwilken af dessa meningar jag tagit ordet, tänker jag vara nå- gorlunda uppenbart af min artikel. Jag ser i läran något af ett gudomligt frö utweckladt. Detta frö är Kristus. Jag säger icke, att läran är Kristus. Jag wet nemligen, huru litet den i Christi egna ord, så widt dessa ännu för of äro bekanta, war allt det, som den ända till våra dagar blifwit. Men jag wet of, att den blifwit hwad den är, genom Christi ord.

Jag wet, att den ur Christi ord utwecklat sig till ett träd, som lika med christligt samhälle och christlig lef- nadsordning ofwerskyggar en betydlig del af werlden. Jag ser således i läran en objectif makt, hwilken li- ka så litet som det christliga samhället och den christ- liga lefnadsordningen, får anses sammankommen af tillfälligheter och kunna söndertagas och omgöras. Emedan jag nu ser detta i läran, tycker jag mig of- så vara berättigad att skänka den någon ära. Jag gör tydligen detta, "så widt jag ärar Kristus," från hwilken jag anser läran hafwa sitt ursprung. Jag tror det nemligen vara en lumpen ära man till- delar Kristus, när man wäl säger, att han är of allt, men tillika med föraktliga ord förfastar allt hwad han gifwit tillwaro, således den ena gången läran, den andra författningen, den tredje gudstjensten, allt efter som den ena eller den andra eller den tredje kan vara till något hinder för våra subjectiva menin- gar. Och när man lägger mig till last mitt yrkande, att den åt of gifna läran af of skall äras, så tycker jag att man har ett af tvenne att göra, antingen att wisa, att icke Kristus och derföre icke heller hans werk, förtjenar någon ära, eller of att ådagalägga att werket icke är hans, att det icke i naturliga ut- wecklingsmomenter framgått från hans och hans när- mastes ord, att det gjort sig sjelf, eller hwad som är detsamma, att det blifwit gjordt af tillfälliga och ofsammanhängande menniskotycken. Det första är utan twifwel det ärligaste, men derföre har man ännu något undseende: man häpnar nemligen för alla Straus- anismens consequenser. Således håller man sig hel- dre till det senare. Men här mera yrkar man än man ådagalägger. Ett werkligt ådagaläggande wore nem- ligen ett upprifwande af hela dogmhistorien, ett förnekande af det, som är och som i en naturlig ordning har tillblif- wit, det wore en bewisning, att aderton århundradens ännu tillwarande werk är en lögn. Man täcktes in- låta sig i denna bewisning. Man har icke gjort nog dermed — det är blott ett sätt att förwilla den med ställningen obekante — att man låter den, som betrak- tar läran på det tillkännagifna organiska sättet, helt oförmärkt intaga den andra ståndpunkten, låter honom hafwa menat, att satserna i läran äro ensfältigheter, som derföre att de äro till — man säger dock heldre: derföre att de warit till, dermed förnekande eller be- twiflande deras ännu fortfarande tillwaro — äro i alla sina delar fridlyste, icke få granskas, icke få vara fö- remål för någon discussion, utan skola behållas som

idoler, berättigade till en blind och stum beundran. Att dömma af hwad andre, hwilka mot mig tagit till orda, hafwa haft att anmärka, hade jag knapt wäntat erindringer i den tillkännagifna riktningen. Förebrä-
 elserna mot min theologi hafwa hittills varit af en annan beskaffenhet.

Till följe häraf torde jag wäl få anse det jag werkligen menat icke vara wederslagdt af Hr Zgnell; det jag åter icke menat behöfde ingen wederslagning. Jag har således icke menat, och icke eller sagt, att "discussjonen angående dogmerna är ett ondt." Hr Zgnell uppwise ett enda häråt systande ord antingen i den nu ifrågawarande artikeln eller i någon af mina andra skrifter. Att i allmänhet anse discussjonen för ett ondt är wäl något annat än att anse denna vara företagen under omständigheter, som kunna vara skadliga. Att jag will, att den som begynner discussjonen, skall befinna, under hwilka förhållanden han gör detta, är wäl så mycket mer att godkänna, som samma fordran gäller i afseende på all moralisk handling. Jag har icke heller menat eller sagt, att hwarje moment af vårt dogmatiska system är fullkomligt, och bör anses som oföränderligt. Jag har just sagt motsatsen, i det jag medgifwit en redan skedd, och påyrkat en alltjemt fortgående utveckling af dogmsystemet. Men jag har menat och sagt, att detta system, sådant det är utveckladt, således icke blott i des frö, i des möjlighet, utan äfwen i des werklighet, må respecteras, och att den som will bidra till des utveckling, skall begynna med denna respect, skall befinna sig i denna werklighet, skall bearbeta den, och icke blott des anteceden, eller des contrarium, genom hwilket senare han blifwer en "upplöfware, men ingen upplyfware." Jag har således klandrat Hr Zgnell, icke derföre att han underkastat frågorna en discussjon — minnes jag rätt, så har jag snarare derföre berömt honom — icke heller derföre, att han skall hafwa tagit sin ståndpunkt rentaf utom det christliga området — i afseende på utgångspunkten har jag icke förtegit min högaktning för hans arbete — utan derföre, att han misnöjd med hela den utveckling, som läran hittills erhållit, satt sig ned och försökt "att omgöra den." Det är detta "omgörande," som hela min polemik åsyftar. Jag anser det utgå från fallsta åsigter af läran. Jag anser det icke behöfwat, så länge läran i des hufwudsakligaste stycken leswe i vårt folks wetande och erkännande. Och jag anser det skadligt under de förhållanden, som i vår stat och kyrka existera. Om det oriktiga i de åsigter, som medgifwa

ett sådant "omgörande," har jag här intet att säga. Jag har bemödat mig att framlägga desamma i min artikel. Om det obehöfliga i arbetet bleswe här för widlyftigt att tala. Jag ser att Herr Zgnell och jag icke derom kunna tänka lika. Jag tror löshet och oreddor vara förhanden i staten, till någon del också i skolan, men att kyrkan och kyrkans lif äro fastare och renare. Jag tänker derwid naturligtwis på kyrkan, sådan den för hela vårt folk är till, och icke blott på den kyrkliga och christliga ordning, som iakttages af hufwudstadens pöbel, och jag låter således icke en gång främman mig af "de 40 procenten wäta barn, som nativitetstabellerne för Stockholm uppwise." Hr Zgnell åter ser lif och lust och fröjd i stat och skola, men förslappning och död i kyrkan, hwilka han genom ett omgörande af läran tror kunna afhjelpas. Olikheten i våra åsigter härleder sig kanske från våra olika lefnadsförhållanden. Hr Zgnell leswe i det i politiskt och wetenskapligt hänseende öfwerlyckliga Stockholm; jag i en enfaldig landsort. Hwilken af oss som är sanningen närmast, må andra afgöra. Jag bör icke derom twista. Deremot må ännu en gång några ord om stadligheten af ett försök att omgöra läran underställas Hr Zgnells bepröfwande. Ett försök af det nämnda slaget är gjordt i Hr Zgnells bekanta parallel mellan den gamla lutherska läran och den lära, som efter Hr Zgnells förmenande, ensam kan bibehålla christendom. En af våra stora tidningar har lofwat att reproducera denna parallel; kanske har den redan uppfyllt löftet, då detta skrifwes. Löftet gifwes med den anmärkning, att jag och andra som bestridt Hr Zgnells försök äro antingen stenhelige eller fanatici. Detta betyder intet, men mer något annat. Från den stora tidningen ingår parallelen behändigt i de mindre. Den fyller med beqwämlighet åtfylliga spalter, och sådan fyllnad förfinas icke. Finner Hr Zgnell nu ingen skada kunna uppkomma deraf, att då snart sagdt samtliga Sweriges prester söndagligen lära sina åhörare, och på söknedagarne sina catechumeni, att synden är en werklighet, derwid åberopande ord af Christus, som sakna all twetydighet, t. ex. Joh. 8: 43, 44., så lära tjugtals tidningar, på Hr Zgnells auctoritet, att synden blott är en negation, af hwilken i öfwersättning lätt blifwer ett "ingenting," hwarföre det med synden icke är så noga att taga; widare, att då samma prester omtala försoningen såsom något för den christne wigtigt, så låta tidningarne menige allmogen weta, att det icke hänger så rätt

tillsammans med satisfactionsläran; vidare, att då presterna lägga någon wigt på läran om ett lif efter detta, antingen i salighet eller i fördömmelse, så hafwa tidningarne och Hr Ignell en helt annan lära att infärpa? Genom denna discussion — i dagbladen utträttas säkert förträffliga ting, och dagbladens publicum är just det rätta att discutera dylika ämnen? Lifsom wäl också den man, som i dagbladen prisas, såsom den der föranledt en sådan discussion, har utträttat något mycket godt? Dock jag bör icke fråga vidare. Luther, och äfwen en ännu högre, framföres såsom en gällande auctoritet. Hwem skulle icke låta den gälla? Männe dock Luther wille omgöra det redan gjorda? Männe han började novo conto? Männe han icke respecterade det gamla? Jag tänker, att han stod midt inne i detta, att han wäl med djerf hand bortskar ett och annat — för min del nekaf jag icke wära nya reformatorer rätt att göra desamma, om de på Luthers sätt kunna det — men dock med all sin djerfhet böjde sig för läran i des helhet och wäsendtliga omfång. Wära reformatorer försöka att med en kraft, som wäl är något mindre än Luthers, gå wida längre än han, men återopa derwid gerna hans exempel. De kunna knapt för sig döfja, att Luther skulle på det högsta undanbedja sig äran att wära deras föregångare, om han med dem kunde samspråka.

Hr Ignell omtalar församlingar, "som i stället för att wilja wära blott och bart lärjungar och fins emellan bröder, wilja upphäfwä sig öfwer de andra till fulländade mästare." Jag känner ingen församling, som af sin lära är twungen till detta. Icke ens den catholiska är det. Jag känner wäl, att man mången gång sett ett sådant upphäfwande. I synnerhet känner jag, huru en från filosofi utgående lära, eller just den, som enligt Hr Ignells ord, "underkastar sig en annan dömmande makt," den såfallade sanningens, på det omtalta sättet upphäfst sig. Hwad gäller wäl inför denna lära catholicism och protestantism, luthersk och calvinsk lära? De äro ju alla obetydligheter, som i sanningens högre Ihus måste förswinna? Något broderskap mellan dem och denna högre sanning erkännes wist icke. De hafwa på sin höjd några procent sanning, för hwars utfällande dock åtskillig konst erfordras. Sådana de äro, äro de alla i sin helhet underhaltiga. I omdömen af detta slag, om någorstädes, ligger på bottnen högdragenhet och pocakande på mästerskap. I confesionerna är der wis-

serligen mycket tif, sådant som plågar finnas bland syfkon; men syfkonförhållandet nekaf dock icke af de i de särskilda lärorne bäst hemmastadde, och det behöfwär alldeles icke nekaf. Aldraminst behöfwär det nekaf af protestanterna. Deraf, att det mången gång af dem blifwit nekadt, följer intet. Äfwen den wid sina symbola troget förblifwande protestanten behöfwär icke widkännas förebräelsen att wilja wära en mästare öfwer syfkonen. Detta insägs, såsom Hr Ignell säkert rätt wäl känner, mycket klart och uttalades mycket bestämdt just af den man, på hwilken Hr Ignell med skäl sätter ett så stort wärde. Schleiermacher låt icke hänföra sig af något agg till catholiker; han war säkerligen lifafälitet catholik som Hr Ignell, men hans bedömande och hans ord om catholicismen woro helt andra än Hr Ignells.

Med allt detta återtager jag intet af den åtning, som jag sagt mig äga för Hr Ignells arbete. Jag åttar det dock blott som ett theologiskt privatbete. Då Hr Ignell synes wära owis hwad jag menar med ett sådant, will jag säga det. Med ett privatarbete i theologi förstår jag ett arbete, som wisserligen uppfattar någon hufwudpunkt af christendomen (i annat fall förtjente det ej namnet theologiskt), men blott utgår från denna, derur construerar hela systemet, men derwid åsidofätter alla äldre och af församlingen erkända constructioner, och will icke afweta något annat än sig sjelf. Ett egentligen dogmatiskt arbete, eller om man will hafwa ett mera riktigt oppositum till ordet privat, ett kyrkoarbete, ånser jag deremot det arbete wära, som rör sig i församlingens lära och med respect för denna försöker des utweckling. Eller med andra ord: ett privatarbete är det, som redowisar för privatmeningar och privatläror; ett kyrkoarbete det, som upptager kyrkans lära. De som företaga sig kyrkoarbetena eller de egentligt dogmatiska arbetena kunna i rätt hög grad åtta privatarbetena, äfwen om de i dem icke se annat än privataföretag: privatarbetenas upphofsmän äro gemenligen njuggare med sin högåttning. De spara den för det, som dem mera uteflutande tillhör.

H. R.

Svensk Literaturkrönika för Oktober månad.

I. Utkomna frister:

Theologi: Förföt till en liten Psalmbofs-Katekes, uppfatt för mina barn till ensiftd betraktande. Gäfwa åt unga Matt-

wardsgäster. 12 ff. — Fr. M. Franzen, Predikningar, 3:de Delen. 1: 24. — Aposteln Pauli Bref till Korinthierna, Galaterne, Ephesierne, Philippenserne, Kolosäerne, Thessalonikerne, Timotheus, Titus och Philemon. 3 försökt ny öfversättning. 32 ff. — Missions-Historien. En framställning af Christendomens utbredande i werlden, förnämligast i sednare tider, genom de protestantiska missionärernas werksamhet ibland hedniska folklag, af B. St. Steger. På Swenska bearbetad af E. J. Nordenfson. 1: 8. — Supplementhäfte till Theol. Quartalskrift utg. af Melin och Bring 1842, inneh.: Om Hebreernas Skrift och Bokwäsende, af E. A. Ugardh. 3:de och 4:de Stycket. 36 ff. — Gerlachs Förklaring öfwer Nya Testis heliga Skrifter; på Swenska, bearbetad af Th. Wenfioe. 5. o. 6. hb. 2 R:dr. — Johan Arndts Utläggningar öfwer Morgons- och Afsonbönerna samt Bordsbönerna, öfvers. af P. L. Sällergren, Commminister i Helleberga. 8 ff.

Juridik: Samling af Författningar, hwilka antingen ända eller förlara allmänna Lagen; från den 1 Febr. 1836 till d. 8 Aug. 1843, utgifwen af J. A. Thurgren. 32 ff. — Handbok för Militärer. Af G. M. Stjernswärd. XXI Titeln innehållande samling af nu gällande författningar för arméen. 1: 16. — Samling af Bergsförfattningar, från d. 1 Jan. 1822 till d. 8 Aug. 1843, utg. af J. A. Thurgren. 24 ff. — Ny Lagsamling, utarbetad i alfabetisk ordning år 1843, hwari fullständigt upptagas, ej allenast de förordningar, som ändra eller förlara Allmänna Lagen från år 1836, då sista Lagsamlingen utkom, utan också Grundlagsförändringar och andra stadganden för nödigt Supplement till N. W. Lundequists Juridiska Handbok. 32 ff. — Schmidt, Juridiskt Arkiv. 14:de bandets 1:sta häfte.

Filologi: Swenskt och Latinsk Supplementar-Lexikon, i handskrift efterlemnadt af N. Törneros. Redigeradt och tillöft af N. W. Ljungberg. 1: 24. — J. Gräberg af Hemsö, Italiensk Språklära för Swenskar. 2 R:dr. — J. N. Gramér, Swensk Etymologi och Syntax, jämte resolutionsöfningar, till grundläggning wid Språk-undervisningen. 2:dra uppl. 16 ff. — Hebreiska Grammatikens Huswudreglor med åtföljande Konjugations- och Deklinations-Tabeller, af J. E. Lindberg. Öfvers. från 2:dra Danska uppl. 1: 4.

Pädagogik: Zahlcranz, Några ord om Universitetens och Elementar-Lärowerks inbördes förhållande. Ett votum, jemte sednare tillägg. 16 ff. — J. M. Campos lilla Sedebok för barn. Öfvers. 24 ff.

Filosofi: E. M. J. Petrelli, Menniskossälens tillstånd efter döden. Bidrag till Escatologien. 2:dra uppl. Öfversedd och tillöft 24 ff. — Aimé-Martin, Familj-mödrars uppfostran eller menniskoslägtets förädling genom arwinnan. Arbete prisbelönt af Franska Akademien. Öfvers. från 4:de uppl. af L. Westerberg. Andra Sw. uppl. 2: 24.

Statsvetenskaperna: E. D. Dellén, Om Folkträttens Princip. Akad. Afhandling. 24 ff. — A. Granier de Casagnac, Arbetsklassens Historia. Öfvers. 1: 36.

Historia och dess hjälpetenskap: Ställningar och Förhållanden, Behandlade i bref af en gammal bekant. 7:de bref-

wet. 32 ff. — De Gustavianiska Papperen. Öfversikt, Utdrag och Jemnförelse af E. G. Geijer. 2:dra Delen. 1: 16. — Swenska Arméns Anciennitets-Tour- och Rangrulla år 1843. 1: 40. — A. T. Låfström, Swea och Götta Höfdingar-minne sedan 1720. 2:dra Delen 1: 44. — A. Fryrell, Berättelser ur Swenska Historien. 11:te Del. Konung Carl X Gustaf, 1:sta afdeln. 1: 12. — Kronografisk Taffla öfwer Swenska Historien efter Fazwinkis method, ifrån och med elfte Seklets början, eller år 1001, intill närwarande tid; med åtföljande förklaring och text, utarbetad af L. P—n. 24 ff. — Swenska Siare och Skaldar, eller grunddragen i Swenska Witterhetens Häfder, intill och med Gustaf 3:s tidevarf, tecknade af Atterbom. 2:dra Delen inneh.: I. Stjernhjelms; med inleandande öfwerfigt af den äldsta Swenska Witterheten. II. Stjernhjelm's Efterföljare, eller det Carolinska Tidevarfswets utmärktaste Wittre, till och med Fru Nordenfshydt. 2 R:dr. — Ett och annat om Finland af Paavo Suomalainen, 2:dra uppl. tillöft med Censuren, Sweriges ställning till Ryssland och Thronföljarens besök. 20 ff. — Reflexioner rörande ett tilltänkt Skandinaviskt Samfund samt idén till en Student-Förening i Upsala af E. S. Rundgren, Phil. Mag. 8 ff. — Om ett Scandinaviskt Sällskap, dess betydelse och ändamål, med särskildt afseende på Fr. Rundgrens Skrift: "Reflexioner etc. 8 ff. — J. Hedenborg, Nesa i Egypten och det inre af Afrika, åren 1834 och 1835. Första Delen med 22 porträtter och plancher samt karta öfwer Egypten. 5: 24. — Från Eremitaget. Bref till en ung wän af Geora Almeen. 20 ff. — W. J. Palmblad, Grekisk Fornkunskap. Med plancher. Första Bandet. 3:de häftet. 1 R:dr. — Romerska Antiquiteter, eller de gamla Romares bruk, seder och lagar. Handbok för den studerande ungdomen, af Alexander Abam, Rector wid Höghskolan i Edinburg. Öfvers. från 6 uppl. af S. J. Callerholm. Första Delen. 2 R:dr. — Alexander Dumas, Napoleon. Öfvers. 1: 20. — Napoleon framställt efter de bästa uppgifter af *r. Med 48 stålgravyrer efter original-målningar af Frankrikes mest berömda mästare. Öfvers. af E. S—r (Schüsler) 2:dra uppl. 8: 32. — Napoleoniderna intill närwarande tid. En werldshistorisk Minnesbok af J. Darnoc. Med 12 porträtter. Öfvers. Innehåller äfwen almanach f. 1844. 1 R:dr. — H. Leo, Rebeltidens Historia för högre lärowerk. Öfvers. och delwis bearbetad efter 2:dra tyska uppl. af S. Aminson. 2: 32.

Sköna Wetenskaperna: Höstbladen. Noveller, Skizzer och Berättelser till tidsfördrif i astonkrepsen, samlade af J. B. C. 1 R:dr. — Den Gamles Minnen. Bilder från finska fogsbygden, tecknade af J. Berndtson. 40 ff. — Burgunder-Rosen, af S. Clausen. Öfvers. af N. M. 1: 32. — Jack Brag, Roman af Th. Hook. Öfvers. fr. Eng. 4 Delar (Utgör 5:te arbetet af Kabin. Bibl. 1843) 1: 23. — E. L. Bulwer, Den sitta Basallen, 4—7 hb. (Nytt Läs-Bibl. 2:dra Saml. 1843, 13—16 hb.) 32 ff. — Calle. Däsa en Poetisk Kalender af Wilhelm v. Braun. 1: 32.

Skön Konst: Porträtter af Namnkunnige Swenske Män och Fruntimmer. 11:te häftet. 1 R:dr. — Sweriges före Män etc. 28:de häftet. 12 ff. — Porträtter af samti-

da utmärkte Swenske Män och Fruntimmer, 1. Häftet (kommer att utgöra 3 häften) 1: 16. — Jordna och närvarande Sverige. 49 häftet inneh. Sundbyholm, Erstavik, Bergshammar och Nynäs i Södermanland. 5 R.dr. — J. J. Et, Götha Kanal och dess omgifningar. 5 o. 6 hh. 2: 32. — Piltoreft Album. Afbildningar ur Naturens, Historiens och Konstens Områden. 1:sta häftet, subskr.-pris 24 ff. (kommer att utgöra 12 hh.) — Skandinawiens Foglar. Teknade efter Naturen, lithogr., tryckte och utg. af M. Adner. 9:de b. 2 R.dr. — Romans ur Operan Beatrice di Tenda af Bellini, sjungen af Tamburini, arrangerad för Pianoforte af Louis Gall. 32 ff. — Sept morceaux de chant avec accompagnement de piano. Composés & dédiés a son Altesse Le Prince Royale de Suède & de Norvège par G. Belletti. 2 R.dr. — La Polacca. Nationaldans utförd på Kongl. Theatern i Stockholm af Herr Taglioni och dess Fru, arrangerad för Pianoforte. 16 ff.

Läkarevetenskap: Om Bleket och dess Botemedel. En nyttig och nödvändig underrättelse för Föräldrar, Uppfostrare och Patienter, bearbetad af Dr J. Verche, praktiserande Läkare. Öfvers. 12 ff.

Naturvetenskaperna: Zoologisk Handatlas för skolor eller figurer till Lärobok i Zoologien af Carl J. Sundewall, under För:s ledning teknade af Ferd. v. Wright. 2 R.dr. — Hymenoptera Europæa præcipue Borealia. Per familias, genera, species & varietates disposita atque descripta ab Andr. Gust. Dahlbom. Sphex Linn. Fasc. I. — C. J. Hartman, Handbok i Skandinawiens Flora, innesfattande Sveriges och Norriges Växter till och med Mosforna. 4 uppl. rättad och föröfad. Med 2 tafvor. 2: 44. — C. J. Hartman, Utkast till Botanologien, eller Växtläran i allmänhet, med särskilt afseende på För:s Handbok i Skandinawiens Flora. 4 uppl. Med 2 tafvor. 1: 32. — Flora Dalecarlica. Landskapet Dalarnes indigena Phanerogamer och Filices. Uppfats af C. G. Kröningsvärd. 20 ff. — Jac. Bergelius, Årsberättelse om framtegen i Kemi och Mineralogi afgifwen d. 31 Mars 1843. 2: 16. — Hans Hoffstedt, Försök att bewisa, huru Verldskropparne födas och förwandlas, från den ena till den andra skapnaden, att Jorden undergått minst fyra förändringar, eller så kallade Synfasoder, och att vi böra bereda oss för den femte, som måhända snart kommer. 1:sta Delen. 24 ff. — N. Dodsley, Menniskoflägtets Ekonomi. Öfvers. fr. Eng. 12 ff.

Ekonomi och Teknologi: Handlingar rörande Sillfisket i Bohuslänska Skärgården. På Kongl. Maj:ts befallning genom Commerce-Collegii föransattande till trycket befordrade. 1 R.dr. — Serkontorets Annaler 1843, 2:ne häften. 2 R.dr.

Matematiska Vetenskaperna: Twenne Grader Algebra i sammandrag af G. R. Weidenhjelm, Löjtnant, Lärare wid Militärskolan i Jönköping. 28 ff. — P. A. v. Zweigbergk, Lärobok i Räknekonsten. 3:dje uppl. 1: 8.

Naturlig Magi: Den nye Hermästaren. Etthundra femtio Kort- och Taffspelarekonster, m. m. Utgifwen af R. C. B. S. g. 24 ff.

Alla priserna i banko.

II. Strödda Underrättelser:

Adjunkten i Hist. och Statist. wid Upsala Univ. Mag. S. Wingquist är den 17 Okt. utnämnd till Eloquencia & Polit. Professor Skytteanus wid samma Universitet.

Docenten i Upsala Mag. C. J. Lénström har blifwit utnämnd till Filos. Lektor wid Gymnasium i Gessle, och Amanuensen Mag. C. J. Bergman till Kollega wid Wisby Högre Lärdomsskola.

Det förslüdes att Docenten wid Helsingfors' Univ. Snellman blifwit utnämnd till Rector wid skolan i Kuopio och att han på denna sin nya wälfärd tänker utgifwa en literär tidning.

Profesor And. Fryxell har i Swenska Biet f. d. 12 Okt. beswarat de anmärkningar som i 13:de häftet af Frey gjorts emot hans utgifna Handlingar rör. Swenska Historien.

Docenterna Pettersson, Howallius, Malmström, Bergstedt, Kumlin och Magistrarne Sultman och Sammargren hafwa tagit initiativet till bildande af ett skandinawiskt sällskap i Upsala, med hufwudsakligen literär syfning.

I Köpenhamn förmärktes en tilltagande håg att studera swenska språket. De hjespredor för nämnda studium, som förut förefinnas, hafwa blifwit ökade med en öfversättning af Almqwists Rättshafningslära, utg. af Dr Volkmar Busch, som sjelf en längre tid i Lund sysselsatt sig med studium af swenska språket och litteraturen.

Af de utaf Professor Geijer utgifne Gustavianiska papperen har 1:sta delen i tyf öfversättning af Dr Creplin utkommit hos Perthes i Hamburg.

Ett nytt bref har ankommit från Ingeniör Wahlberg dat. Port Natal d. 28 Maj och har blifwit uppläst wid Wet. Akad:s sammankomst d. 11 Okt., i hwilket bref jemte andra intressanta underrättelser äfwen meddelas att han afsändt sin 6:te renish, innehållande 7 kistor med naturalster, till Wetenskaps-Akad. Brevet är infördt i nr 241 af Sveriges Stats-Tidn. och derifrån i Aftonbladet.

Kandidat Ångström återkom d. 18 Okt. till Upsala efter en längre botanisk exkursion, under loppet af sommaren, till åtskilliga trakter af nordwestliga Rykland.

Tyskland. Den 26 Okt. dog i Leipzig Profesorn i psykiska medicinen wid derwarande Universitet, Sofrådet Dr. Johann Christian Friedrich August Heintzsch. Han war född 1773, blef Professor extraordinarius 1811 och ordinarius 1819.

Wid de tyfka naturforskarnes och läkarnes sednaste sammankomst i Gräs afgjordes, i följd af ett föredrag af Friherre v. Hammer-Purgstall, att det med folkspråket enliga skriftättet Gräs, i skället för Gräs, är det rikigaste. Redan följande dagen utkom den ditillswarande Gräzer-Zeitung såsom Gräzer-Zeitung, och äfwen på alla offentliga anslag o. dyl. kallas staden nu Gräs.

I tyfka bokhandeln hafwa nyligen utkommit 7. o. 8. banden af Heintzsch's: "Was ich erlebte."

Nr 35 af denna Tidning utgifwes Lördagen d. 18 November.

Lund, tryckt uti Berlingska Boktryckeriet, 1843.

